

Nr 57.

Ankom till riksdagens kansli den 13 maj 1937 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående lagstiftning om avlyftande från fastighetsägarna i städer och stadsliknande samhällen av dem åvilande gatuhållningsbesvär.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 170, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Hedlund* i Häste hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville skyndsamt låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning om avlyftande från fastighetsägarna i städer och stadsliknande samhällen av dem åvilande gatuhållningsbesvär.

I motionen anföres bland annat:

Gatuhållningen betraktas sedan gammalt såsom ett fastighetsonus. Tomtägare har sålunda plägat vara skyldig att var utanför sin tomt renhålla gatan. Någon allmän bestämmelse om gatuhållningen finnes emellertid icke. Hälsovårdsstadgan inrymmer åt hälsovårdsnämnden allenast en övervakningsmyndighet. I ordningsstadgan för rikets städer § 14 utsäges endast, att gatuhållning skall äga rum. De närmare bestämmelserna om gatuhållning pläga däremot återfinnas i städernas byggnadsordningar eller särskilda ordningsföreskrifter. I allmänhet omfattar fastighetsägarnas gatuhållningsskyldighet endast gatan till halva dess bredd utanför tomt. Renhållningen av torg och allmänna platser ankommer vanligen å kommunen. I Göteborg har gatuhållningen övertagits av staden men mot ersättning av fastighetsägarna enligt av stadsfullmäktige fastställd taxa. Härutöver besörjes gatuhållningen, enligt vad den år 1915 av kommunala centralbyrån verkställda undersökningen giver vid handen, allenast i fyra städer av kommunen. I Stockholm har renhållningsbesväret avlösts genom särskild likställighetsöverenskommelse.

Att gatuhållningen betraktas såsom ett fastighetsonus torde vara ett minne från den tid, då flertalet offentliga skyldigheter i städerna vilade på, men även dylika rättigheter i stor utsträckning tillkommo fastighetsägarna ensamma. Förhållandena äro som bekant numera helt förändrade i detta hänseende.

Gatuhållningsbestyret har med senare tiders utveckling emellertid kommit att allt tydligare framstå såsom en *allmän* angelägenhet och sålunda

icke blott såsom varande något av intresse för fastighetsägarna. Fastighetsägarna ha ej större intresse än övriga samhällsmedlemmar av gatornas renhållning. I själva verket torde det vara det alltmera utvecklade trafikväsendet, som har det största intresset av gatuhållningen. Trafiken har ju under de senaste tiotal åren undergått en sådan utveckling, att den fullständigt dominerar allt, som rör gatuväsendet. Det torde vara ostridigt, att vid den tid, då gatuhållningsskyldigheten pålades fastighetsägarna, var trafiken icke i något avseende att jämföra med den nutida. I den utveckling, som trafiken därefter undergått, ha fastighetsägarna haft ringa, om ens någon, del. Under sådana förhållanden framstår det såsom tydligt, att en betydande orättvisa föreligger, då fastighetsägarna i rikets flesta städer *ensamma* bekosta gatuhållningen. De nuvarande trafikförhållandena peka ju direkt på, att det allmänna, som ju uppbär skatter från alla grupper av medborgare, helt bör handha och bekosta gatuhållningen.

Trots detta åligger, såsom redan nämnts, renhållningsbestyret i flertalet städer alltjämt fastighetsägarna och verkar följaktligen såsom en mot likställighetsprincipen stridande särskild beskattning av denna grupp av medborgare.

Frågan om lagstiftning angående skyldigheten att besörja eller bekosta renhållning av gator och allmänna platser behandlades av den *kommitté*, som år 1916 tillsattes för revision av bestämmelserna angående stadsplan och tomtindelning. Kommittén avgav den 15 december 1920 betänkande med förslag till stadsplanelag m. m. I nämnda lagförslag upptog kommittén under 59 § bestämmelser av följande lydelse:

Underhåll och renhållning av torg, park och annat dylikt för allmän samfärdsel avsett område åligger staden.

Angående skyldighet att besörja och bekosta underhåll och renhållning av gata skall gälla vad för varje stad är eller kan varda särskilt föreskrivet eller av ålder varit vanligt. I den mån föreskrift eller sedvana, som nu är sagd, ej till annat föranleder vile förpliktelsen i nämnda hänseenden å staden.

Uppkommer fråga om ny eller ändrad bestämmelse beträffande skyldigheten att besörja eller bekosta underhåll eller renhållning av gata, skall ärendet behandlas i den ordning, som i 55 § stadgas.

Till motivering av detta stadgande anförde kommittén bland annat:

Gällande lag innehölle allenast den bestämmelse, att angående skyldigheten att bekosta gatas underhåll skulle gälla vad för varje stad vore föreskrivet, och att detta skulle äga tillämpning jämväl beträffande torg eller annan dylik allmän plats (lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad 1 kap. 35 § andra stycket).

Gatas renhållning omnämndes däremot icke i stadsplanelagstiftningen. Då emellertid gatas renhållning torde vara för dess utnyttjande såsom trafikled erforderlig, hade kommittén funnit sig böra i sitt lagförslag upptaga jämväl renhållningen såsom en med underhåll jämställd angelägenhet.

Därvid hölle kommittén före, att beträffande gatas underhåll och renhållning borde gälla väsentligen detsamma som om gatas anläggning. De borde alltså lokalt regleras, därvid bestående förhållanden respekterades, så länge ej synnerliga skäl till ändring däri förelåge. Krävdes åter nya eller ändrade

bestämmelser, borde dessa åstadkommas i den ordning, som vore stadgad för behandling av frågor angående gatuanläggning.

Den 11 februari 1925 tillkallade chefen för justitiedepartementet enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande *sakkunniga* att inom departementet biträda med fortsatt behandling av frågan om revision av lagstiftningen rörande stadsplan och tomtindelning jämte därmed sammanhängande författningar.

Vid 1926 års riksdag väcktes inom andra kammaren en motion, nr 280 av herr Ljunggren, i vilken hemställdes att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:ts begära åtgärders vidtagande för erhållande av sådan lagstiftning, att renhållning av gator och allmänna platser i städer och med dem likställda samhällen skulle bekostas av kommunen. Första lagutskottet, som behandlade motionen, yttrade i utlåtande nr 30, att det med hänsyn till det ifrågasvarande lagstiftningsärendets läge icke syntes lämpligt att riksdagen för det dåvarande gjorde något uttalande i den av motionen väckta frågan, varför utskottet hemställde att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Förutnämnda *sakkunniga* avgåvo därefter den 27 februari 1928 betänkande med förslag till stadsbyggnadslag m. m. I 15 kap. av förslaget till stadsbyggnadslag upptogs bestämmelser om underhåll men ej om renhållning av gata. De *sakkunniga* anförde därom, att de ej funnit anledning att såsom skett i 1916 års kommittés förslag upptaga bestämmelser angående vem gatas renhållning skulle åligga. Denna fråga ansåge nämligen de *sakkunniga* icke tillhöra stadsbyggnadslagstiftningen. Den utländska lagstiftning i ämnet, som varit för de *sakkunniga* tillgänglig, behandlade ej heller nämnda fråga.

I den på grundval av de *sakkunnigas* betänkande byggda *stadsplanelagstiftningen av år 1931* upptogs i enlighet med de *sakkunnigas* förslag icke någon bestämmelse om gaturenhållning. I fråga om gatuunderhållet stadgas i 54 § stadsplanelagen den 29 maj 1931, att underhåll av gata eller annan allmän plats så ock av underjordisk avloppsledning skall vila å staden. Tillika stadgas emellertid i 88 §, att därest, då lagen trädde i kraft, för stad eller del därav bestämmelse var meddelad eller av ålder gällande angående skyldighet för tomtägare att helt eller delvis besörja eller bekosta gatas iordningsställande eller underhåll, skall samma bestämmelse lända till efterrättelse, intill dess den genom beslut av staden ändras.

Såsom i motionen framhålles har gaturenhållningen av ålder ansetts vara ett å tomtägarna vilande fastighetsonus. I äldre tid synes denna princip allmänt ha tillämpats jämväl i den mening, att det ålåg varje husägare att själv ombesörja erforderliga arbeten. Redan tidigt blev emellertid i vissa samhällen naturaprestationen omsatt i en avgiftsskyldighet, varå understundom fastställelse meddelades genom kungl. brev eller resolution. De rättsgrunder på vilka gaturenhållningsskyldigheten nu vilar i de olika sam-

Utskottet.

hällena äro av mycket skiftande art, såsom t. ex. likställighetsöverenskommelser, kommunala stadgar, beslut av allmän rådstuga eller stadsfullmäktige, understundom allenast gammal hävd.

De i de olika samhällena gällande bestämmelserna äro jämväl av mycket skiftande innehåll. I allmänhet synes renhållningen av torg och allmänna platser vara stadens sak, varemot tomtägarna ha att svara för renhållningen av gata, var och en utanför sin tomt till gatans halva bredd. Men även härutinnan förekomma flerstädes modifikationer, liksom även samhällen finnas där renhållningen åligger kommunen. Under årens lopp ha allt flera samhällen beslutat att helt eller delvis övertaga gaturenhålningen, därvid ofta bestämts att tomtägarna skulle under ett visst antal år med penningar avlösa den gamla renhållningsskyldigheten.

Att sålunda vitt skilda regler gälla i olika samhällen har sin förklaring i de mycket olikartade förhållanden som här komma i betraktande. Närmast till hands torde ligga skiljaktigheten mellan stora och små samhällen. I de mindre samhällena torde det utan tvivel ofta ur praktisk synpunkt falla sig naturligast att varje gårdsägare håller rent utanför sin tomt. Samhällets övertagande av gaturenhålningen, eventuellt med inrättande av ett renhållningsverk, skulle här understundom kunna bliva avsevärt betungande för samhället utan att för fastighetsägarna innebära någon lättnad av betydelse. Å andra sidan synes i de större samhällena förhållandenas egen natur ha framtingat ett gemensamt fullgörande av renhållningen genom det allmänna.

Då ett samhälle beslutar övertaga gaturenhålningen stadgas ofta en begränsning i det ena eller andra avseendet. Så t. ex. göres ofta åtskillnad mellan vinterrenhållningen, såsom bortforslandet av snö och is ävensom sandning, samt övrig renhållning. Stundom skiljes även mellan renhållning å trottoarerna och å körbanorna. Vidare torde väl i regel ett samhälles övertagande av gaturenhålningen inskränka sig till det stadsplanlagda området. För övertagande av gaturenhålningsskyldighet beträffande områden utom stadsplanen möta ofta avsevärda svårigheter, beroende på samhällets utsträckning. Den nu gällande ordningen, enligt vilken samhället självt äger besluta om och i vad mån det skall övertaga gaturenhålningen, erbjuder i de nu nämnda hänseendena möjlighet till beaktande av de lokala förhållandena. Att avgörandet ligger i samhällets egen hand torde vara lämpligt även ur den synpunkten, att det ju ankommer på samhället självt att tillse att renhållningen utföres på ett tillfredsställande sätt.

Enligt utskottets mening föreligger med hänsyn till vad ovan anförts icke för närvarande anledning att i lagstiftningsväg ingripa i den sålunda gällande ordningen. Såsom av utskottets redogörelse framgår byggde också det år 1920 framlagda förslaget till reglering i stadsplanlagen av gaturenhålningsskyldigheten på den principen, att de för varje samhälle gällande

bestämmelserna fortfarande skulle äga tillämpning, intill dess i vederbörlig ordning annat beslötes.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 13 maj 1937.

På första lagutskottets vägnar:

THORWALD BERGQUIST.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Klefbeck*, *Erik Anderson*, *Velander**, *Ernst Svensson*, *Löfgren*, *Branting*, *Otto Wangson* och *Verner Andersson*;

från andra kammaren: herrar *Bergquist*, *Lindqvist* och *Lindmark**, fru *Östlund** samt herrar *Ryberg*, *Olsson* i Mellerud, *Johansson* i Krogstorp och *Lindberg* i Stockholm*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.